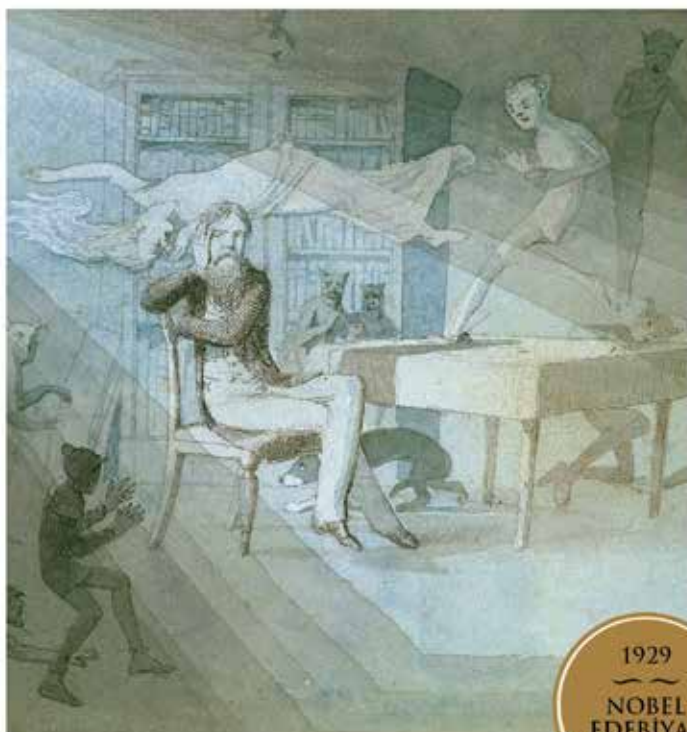

THOMAS MANN

DOKTOR
FAUSTUS

ROMAN

Çeviri: ZEHRA KURTEKİN

1929
—
NOBEL
EDEBİYAT
ÖDÜLÜ

♥
CAN

4.
BAŞKI

THOMAS MANN

DOKTOR
FAUSTUS

Doktor Faustus, Thomas Mann

© 1947, Thomas Mann, S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main

© 2013, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main ve Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2013

4. basım: Haziran 2018, İstanbul

Bu kitabın 4. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Şebnem Sunar

Kapak tasarımı: Act creative

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-1919-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750719196

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

THOMAS MANN
DOKTOR
FAUSTUS

ROMAN

1929 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Almanca aslından çeviren

Zehra Kurttekin

Thomas Mann'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Buddenbrooklar, 1983

Tonio Kröger, 1997

Büyülü Dağ, 1998

Seçilen, 1998

Venedik'te Ölüm, 2007

Lotte Weimar'da, 2009

Değişen Kafalar, 2011

Zor Saat, 2011

Aldanan Kadın, 2012

Majesteleri Kral, 2013

Mario ile Sihirbaz, 2013

Dolandırıcı FeliX Krull'un İtirafları, 2014

Efendi ile Köpeęi, 2015

THOMAS MANN, 1875'te Almanya'da doğdu. 1898'de yayımladığı ve *Der kleine Herr Friedemann* (Küçük Friedemann) adı altında topladığı ilk öykülerinde, daha çok Schopenhauer ve Nietzsche ile Wagner'in etkisi altında kalarak sanatçının yaratma sorununa odaklanmıştı. Bu ilk öykülerinin, 1901'de yayımlanmasının ardından Mann'ı üne kavuşturan *Buddenbrooklar* adlı toplumsal roman izledi. 1903'te *Tonio Kröger*, 1912'de *Venedik'te Ölüm* yayımlandı. Daha sonra *Büyülü Dağ*'ı yazan Mann, Hitler iktidara gelince Almanya'dan ayrıldı. 1936'da ABD vatandaşlığına geçti ve Almanya'nın karanlık tablosunu çizdiği *Yusuf ve Kardeşleri* dörtlemesini yayımladı (1933-1942). Dörtlemenin ardından yazmaya koyulduğu *Doktor Faustus*'ta ise besteci Andreas Leverkühn'ün yaşamöyküsünün ışığında, Alman kültürünün barbarlığa yenik düşmesini anlattı. 1929'da Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Mann, 1955'te Zürih'te öldü.

ZEHRA KURTTEKİN, Sankt Georg Avusturya Kız Lisesi'ni bitirdikten sonra, Ankara Üniversitesi DTCF Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğrenim gördü. TRT İstanbul Radyosu'nda, sonra TRT İstanbul Televizyonu'nda sanat, kültür, edebiyat ve belgesel programları prodüktörü olarak görev yaptı. H.K. Laxness'in *Atom Durağı*, Bertolt Brecht'in *II. Reich'in Korku ve Sefaleti*, Freidrich de la Motte Fouqué'nin *Undine ve Tılsımlı Yüzük*, Zeruya Şalev'in *Ve Yeniden Başlar Hayat*, E.T.A. Hoffmann'ın *Şeytanın İksirleri*, Thomas Mann'ın *Doktor Faustus* ve Stefan Zweig'in *Vicdan Zorbalığa Karşı ya da Castello Calvin'e*, Joseph Fouché, *Üç Usta: Balzac, Dickens, Dostoyevski, Kendini Hayatını Yazan Üç Yazar: Casanova, Stendhal, Tolstoy ve Şeytanla Savaş: Hölderlin, Kleist, Nietzsche* gibi yazarların yapıtlarını Türkçeye kazandırdı.

*Lo giorno se n'andava e l'aere bruno
toglieva gli animai che sono in terra
dalle fatiche loro, ed io sol uno
m'apparecchiava a sostener la guerra
sì del cammino e sì della pietate,
che ritrarrà la mente che non erra.
O Muse, o alto ingegno, or m'aiutate,
o mente che scrivesti ciò ch'io vidi,
qui si parrà la tua nobilitate.¹*

1. Gün bitiyordu, kararan hava / yeryüzündeki canlıların yorgunluklarını / alıyordu; ben de tek başıma, / belleğimin yanılmadan aktaracağı / yolculuğu, tanık olacağım acıları / karşılamaya hazırlanıyordum. / Ey Musa'lar, ey yüce ruh, yardım edin bana, / ey gördüklerimi yazacak bellek, / soyluluğun şimdi kendini belli edecek. (Dante, *İlahi Komedya: Cehennem*, "İkinci Kanto", çev. Rekin Teksoy, Oğlak Yayıncılık, İstanbul, 2004, 5. basım, s. 44.)

I

Sonsuzluğa göçmüş olan Adrian Leverkühn'ün, kaderin ağır sillesini yemiş, görmüş geçirmiş bu değerli adamın, bu dâhi müzisyenin hayatına dair bilgileri paylaşmaya, onun ilk ve kesinlikle en geçerli, en güncel yaşamöyküsünü yazmaya başlamadan, birkaç kelimeyle kendimden ve kendi koşullarımdan söz etmemin, asla şahsımı ön plana çıkarmak arzusundan kaynaklanmadığına sizi temin etmek isterim. Beni buna yönlendiren, okura –daha doğrusu olası okura; çünkü şu an için yazdıklarımın yayımlanarak gün ışığına çıkacağına dair en küçük bir öngörü bile yok– ola ki yazılarım, bir mucize eseri, tehlikelerle çevrili Avrupa kalesinden dışarıya çıkabilirse, dışarıdakilere bizim buradaki yalnızlığımızın sırlarına ilişkin bir nebze olsun fikir verebileceği varsayımı sadece. Devam etmeme izin vermenizi rica edeceğim: Çünkü mutlaka yazanın kim olduğuna, neyin nesi olduğuna dair bilgilenmek isteyeceğinizi tahmin ediyorum – elbette mevzuun doğru ellerde bulunup bulunmadığı, konuya yakın olmak gibi haklı bazı nedenlerin ötesinde, belki de sadece yüreğimin beni yönlendirdiği bu görev için tam anlamıyla doğru adam olup olmadığına dair kuşkular besleyebileceğiniz kaygısıyla, bu tür soruları açıklığa kavuşturmak üzere şahsıma ait bazı notlar düşüyorum.

Yukarıdaki satırları gözden geçiriyorum ve diyebilirim ki, onların arasında bugün, yani 23 Mayıs 1943 günü, Leverkühn'ün ölümünden üç yıl sonra bile, o kendine has huzursuzluğu, onun soluk alırken zorlandığını fark ettiğim andaki ruh halini hissetmekten kendimi alamıyorum. Gecenin karanlığında, gecelerin en karanlığına intikal edişinin üzerinden üç yıl geçtikten sonra, Isar Nehri'nin kıyısında bulunan Freising'deki küçük, köhne çalışma odamda oturmuş, Tanrı'nın yanında istirahat eden –Öyle olduğunu umarım!– Tanrı'nın yanında istirahat eden talihsiz dostumun yaşamöyküsünü yazmaya başlarken yüreğimi yerinden oynatan paylaşma ihtiyacı ile bunun yakışık almayacağına ilişkin derin mahcubiyet hissini birbirine karıştırdığı, fevkalade rahatsız edici bir ruh hali içine bulunduğuma dikkatinizi çekmek isterim. Ben, kesinlikle ölçülü, diyebilirim ki; sağlıklı, insan odaklı, uyuma ve mantığa dönük mizaçta bir bilimadamı, “Latin ordusu”nun gönüllü bir neferiyim. Güzel sanatlara da pek ilgisiz sayılmam (*viola d'amore*¹ çalarım); üstelik de kendini, kelimenin akademik anlamıyla, *Epistolae Obscurorum Virorum*² döneminden Reuchlin, Crotus von Dornheim'in, Mutianus ve Eoban Hesse gibi Alman hümanistlerinin halefi sayan bir sanatseverim. Şeytanca işlere hiç tevessül etmediğim gibi, bunların insan hayatını etkilediğini hep reddettim, her zaman eşyanın tabiatına aykırı buldum, sezgilerime dayanarak onları dünyamdan uzak tuttum ve asla itibar etmedim, bir taşkınlık ânında bile yer altının güçlerini yardıma çağırmaya kalkışmadım ya da onların kendiliğinden bana yakınlaşması için küçük

1. (İt.) Aşk viyolası. Kökeni XVII. yüzyıl ortalarına dayanan, hem viyola hem de keman özellikleri taşıyan enstrüman. (Y.N.)

2. (Lat.) *Karanlık Adamların Mektupları*. 1515 yılında anonim olarak yayımlanan hiciv içerikli hayalî mektuplar. (Ç.N.)

parmağımı bile uzatmadım. Bunların, akılla ve tarihsel gelişimimizin gerekleriyle bağdaşmayacağı düşüncesiyle, pek sevdiğim hocalık mesleğimden zamanından önce ayrılarak ideallerimden ve maddi refahımdan yana hiç tereddüt etmeden özveride bulundum. Bu bağlamda kendimden hoşnudum. Ancak bu konudaki şüphelerim, ya da isterseniz ahlaki kişiliğimin tutucu yanı diyelim, şu anda girişmekte olduğum işin, benim görevim olduğu his-sini ve kararlılığımı sadece pekiştirmeye yaradı.

Tam kalemime davrandığım anda, beni bir anlamda içten içe mahcup düşüren bir kelime kaçtı ucundan: “dâhiyane” kelimesi; sonsuzluğa göçmüş dostumun mü-zikal dehasından söz ediyordum. Her ne kadar aşırı kaç-sa da, benim gibi bu ulvi âlemde bizzat yer almak ve *di-vinis influxibus ex alto*¹ Tanrı vergisiyle donatılmış olma iddiasından uzak birinin, bu soylu, ahenkli, insani açıdan kulağa sağlıklı gelen bir tınıya ve karakter özelliğine sa-hip bu kelimeyi, “deha” kelimesini sarf etmekten çekin-mesi, sevinçle karşılayıp saygılı bir yakınlıkla söz etmek-ten, buna değinmekten kaçınması için kesinlikle makul bir sebebi olmaması gerek. Öyle görünüyor. Ancak bu pırıltılı alanda insanı hafiften tedirgin eden şeytanca ve akıldışı bir şeyler bulunduğu, onunla yer altı dünyası arasında ürpertici bir bağlantı olduğu da inkâr edilemez ve hiçbir zaman da inkâr edilmemiştir. Acı verse de, ka-rarlı davranarak ortaya bir farklılık koymalıyım; tam an-lamıyla yerini bulmasa da, “soylu”, “insani açıdan sağlıklı” ve “ahenkli” gibi o güven verici nitelemeleri kullanma gereğini duymamın sebebi, saf, hakiki, Tanrı tarafından ihsan edilmiş ya da belki mukadderata yazılmış bir deha-dan söz ediyor olmamızdır, doğal yetilerin günahkârca

1. (Lat.) Yukarıdan gelen ilahî etkilerle. (Y.N.)

ve marazi bir biçimde kangren olduğu, iğrenç bir satış anlaşmasıyla edinilmiş, yıkıcı bir dehadan değil...

Burada sanatsal açıdan kusur sayılacak beceriksiz bir tutum içine girmiş olmanın mahcubiyetiyle sözlerime ara veriyorum. Adrian olsa, diyelim ki bir senfonide, temaya böyle erken bir giriş yapmazdı – olsa olsa gizliden gizliye, uzaktan, güçlkle fark ettirecek surette, zarafetle hissettirirdi. Ayrıca bu ağzımdan kaçırdıklarım, bana patavatsız ve hantalca, paldır küldür bir giriş gibi gelirken, okura da karanlık, kuşku verici birer ima olduğu hissini verebilir. Benim gibi bir insan için hayati önem atfeden, ellerini yakan bir konuya beste yapan bir sanatçının bakış açısından bakmak, onun gibi uçarcasına ama dikkatle ele alıp işlemek çok zor bir iş; sanki biraz da haddini aşmak gibi bir şey. Bu yüzden hakiki ve hakiki olmayan deha arasındaki farklılık konusuna böyle alelacele dalışım, böyle bir farkın var olduğunu kabul ederek kendi kendime bunun *hakkaniyete* sığıp sığmadığını sorgulamamandır. Başımdan geçen, bazen gerçekten de ürkütücü bir hal alan bu olay, bu mesele üzerinde öylesine bir gayretle ve öylesine yoğun bir şekilde düşünmeye zorladı ki beni, zaman zaman, kendime özgü, alışık olduğum düşünce düzlemimi aştığıma, kendi doğal yeteneklerimi pek de “halisane olmayan” bir biçimde abarttığıma dair ürkütücü sanılara kapıldım...

Görevim için gerekli olan gönül yakınlığına yeterince sahip olup olmadığı konusundaki kuşkuları açıklığa kavuşturmam gerekirken, sözü dehaya ve *her halükârda* şeytani etkiler altındaki doğasına getirdiğimi hatırlayarak tekrar bir ara veriyorum. Bu, vicdan rahatsızlığı hissettiğimde her zaman başvuracağım bir yol olmalı. Kaderimde, hayatımın pek çok yılını bu sayfaların kahramanının, o dâhi insanın yakın çevresinde geçirmek, çocukluktan başlayarak onu tanımak, onun gelişmesinin,

kaderinin tanığı olmak ve onun yaratma sürecinde mütevazı bir yardımcı rolü oynamak varmış. Leverkühn'ün haşarı gençlik eseri, Shakespeare'in *Aşkın Çabası Boşuna* adlı komedisinin müzikal libretto çalışması bana aittir. Keza grotesk opera süiti *Gesta Romanorum*'un¹ tekst çalışması gibi, *Yuhanna'nın Vahyi*² adlı oratoryosuna da katkılarımdır. Bu olayın bir yönü; ya da aslında bir ve öbür yanı. Ayrıca merhumun sağlığında, tam olarak böyle diyemesem de, nispeten ve resmen sağlıklı sayıldığı günlerde, bana vasiyet ettiği değer biçilemez evrak ve yazılar da elimden altındadır. Anlatacaklarımı onlara dayandırmak, bana sunulmuş bu seçki içinden bazılarını ise doğrudan eklemek niyetindeyim. Ancak önünde sonunda kendimi insanlara karşı olmasa bile Tanrı'ya karşı haklı gösterecek en geçerli nedenim ise şudur ki, ben onu sevdim –onu korkuyla ve şefkatle, merhametle ve teslimiyetçi bir hayranlıkla sevdim– onun da benim duygularıma birazcık olsun karşılık verip vermediğini ise nadiren sorguladım.

O beni sevmedi; yok hayır. Arkasında bıraktığı kompozisyon taslaklarında ve günlüğünde sayfaları yazıya geçirirkenki samimiyetimi, yalınlığımı, hatta diyebilirim ki, güvenilirliğimi, inanca saygılı duruşumu ve doğruluğumu takdir eden, kesinlikle onur verici bir güven hissettim. Ama ya sevgi? Kimi gerçekten sevmiş olabilirdi ki bu adam? Bir zamanlar bir kadını – belki. Son olarak bir çocuğu – olabilir. Ağırılığı olmayan, herkesin gönlünü kazanan bir uçarıyı, her ortamın adamı olan birini; ama sonra muhtemelen kendisine karşı meyli olduğundan uzaklaştırdı – hem de ölümüne. Kalbini ne zaman kime açmıştı,

1. Geç dönem XIII. yüzyıla ait popüler bir anekdotlar seçkisi. (Y.N.)

2. Aslen Yeni Ahit'in son kitabı; "Vahiy" adıyla da bilinir. Yuhanna tarafından Patmos Adası'nda yazılmıştır. (Y.N.)

kimin hayatına girmesine izin vermişti? Adrian için böyle bir şey yoktu. İnsanca bir tevekkülü –yemin ederim ki– çoğunlukla, ancak farkına varmaksızın kabullenebilirdi. Kayıtsızlığı öyle bir mertebede idi ki, etrafında olup bitenlerin, kimin meclisinde bulunduğunun bile pek ayırında olmazdı; konuşmakta olduğu kişiye nadiyen adıyla hitap ederdi; sanırım adını bilmezdi bile. Oysa muhatabı, büyük bir haklılıkla bunun tam tersini düşünürdü. Onun ıssızlığını, kendine karşı beslenen duyguların usulca ve iz bırakmaksızın gömülüp gittiği bir uçurma benzetmek isterim. Etrafında *soğuk* hüküm sürerdi – bu kelimeyi kullanırken, onun da bunu bir zamanlar böyle dehşet verici bir bağlam içinde yazmış olduğu hissine kapılıyorum! Hayat ve tecrübeler, kelimelerin her birine gündelik anlamlarına tamamen yabancılaştırıcı bir vurgu katabilir, onların o en korkunç anlamlarına aşına olmayan kimselerin anlayamayacağı bir korku gölgesi yükleyebilir.

II

Ben, Filolog Doktor Serenus Zeitblom. Bu kimlik bilgilerini sunmakta böyle garip bir şekilde gecikmemin sorumluluğu tümüyle bana ait; nasıl olduysa oldu, size anlatacaklarımın edebî akışı içinde bu âna kadar bu noktaya bir türlü gelemedim. Yaşım altmış; yani MS 1883'te, dört kardeşin en büyüğü olarak Merseburg yönetim bölgesinde, Saale kıyısındaki Kaisersaschern'de, Leverkühn'ün de öğrencilik yıllarının tümünü geçirdiği şehirde doğdum, dolayısıyla bu şehrin özelliklerini daha yakından tasvir etmeyi, o günleri anlatacağım vakte erteleyebilirim. Kişisel

hayatımın akışı pek çok yönden üstadınkiyle çakıştığı için, insanın yüreği yüklü iken kaçınılmaz olarak düşebileceği acelecilik hatasından kaçınmak bakımından ikisini birbiriyle bağlantılı olarak anlatmam daha iyi olacak.

Burada sadece şu kadarını belirteyim ki, dünyaya geldiğim ortam, yarı aydın bir orta sınıfın mütevazı seviyesidir. Zira babam Wohlgemut Zeitblom, eczacıydı – hem de bölgenin en önemli eczacısı; Kaisersaschern’de farmakolojiyle uğraşan ikinci bir dükkân daha vardı; ama asla Zeitblom’un “Aziz Müşteriler” Eczanesi’nin kazanmış olduğu itibardan nasibini alamamış, onun karşısında her zaman yetersiz bir konumda kalmıştı. Ailemiz, sakinlerinin büyük çoğunluğunun Luther inancını taşıdığı şehrin küçük Katolik cemaatindendi. Özellikle annem, kilisenin, dinî görevlerini sorumlulukla yerine getiren inançlı bir evladıydı. Öte yandan babam, zaman darlığından olsa gerek, bu konuda daha rahat görünürdü. Fakat aynı sebepten dolayı bazı siyasi hedefleri de olan, benzer ilgilere sahip arkadaşlarıyla arasındaki grup dayanışmasını hiç aksatmazdı. İşin dikkat çekici yanı, papazımızın, dinî danışman Zwilling’in yanı sıra şehrin Doktor Carlebach adını taşıyan hahamının da bizim laboratuvar ile eczanenin üst katındaki konuk odalarına girip çıkmalarıydı; zira Protestan hanelerinde böyle bir şey kolay kolay söz konusu olmazdı. Roma Kilisesi’nin adamı, görünüş bakımından diğerlerinden daha iyiydi. Ancak büyük ölçüde babamın ifadelerine dayanan intibalarımda, kısa boylu, uzun sakallı, küçük bir kep giyen, Talmud kurallarına bağlı köktendinci Yahudinin bilgisi ve dinî feraseti, farklı inançtaki meslektaşlarının epey fevkindeydi gibi kalmış. Bunun nedeni, gençlik deneyimlerim kadar, Yahudi çevrelerin Leverkühn’ün eserlerine karşı gösterdikleri duyarlık ve açık görüşlülük olabilir; ayrıca Führer’imiz ile şürekâsının Yahudi meselesi konusunda-

ki, asla tam olarak onaylamadığım, beni öğretim mesleğimden soğutacak denli etkileyen tutumları da olabilir. Elbette bu soyun farklı bireyleriyle de yolum kesişti – Münih’teki serbest bilimadamı Breisacher’i hatırlamam yeterli. Onun o kafa karıştırıcı, itici özelliklerine yeri geldiğinde biraz olsun ışık tutmaya niyetliyim.

Katolik kökenime gelince; içimdeki insanı elbette biçimlendirdi ve etkiledi fakat hayatımın bu notası, hümanist dünya görüşümle, vaktiyle dendiği üzere, “güzel sanatlar ve bilim” duyduğum sevgiyle hiçbir zaman çelişki yaratmadı. Bu iki kişilik unsuru arasında her zaman tam bir ahenk egemen oldu; insan, benim gibi, anıları ve anıt yapıları kilisenin daha bölünmediği, Hıristiyan dünyasının bir bütünlük içinde bulunduğu çağlara uzanan eski bir şehir muhitinde yetişince, herhalde bu ahenk de kolaylıkla korunuyordur. Gerçi Kaisersaschern, Reform hareketinin vatanı olan ve Eisleben, Wittenberg, Quedlinburg kadar Grimma, Wolfenbüttel ve Eisenach gibi şehirlerin adlarının da göndermede bulunduğu Luther bölgesinin tam kalbinde yer alır – ki bu da, Lutherci Leverkühn’ün içdünyası için son derece manidardır ve öğrenim alanı olarak başlangıçta teolojiyi seçmiş olmasıyla ilintilidir. – Fakat ben, Reform hareketini sadece ileriye, skolastik zamanlardan günümüzün özgür düşünce dünyasına değil, aynı şekilde geriye, Ortaçağ’a uzanan bir köprüye de benzetirim – bu köprü, hatta belki daha da gerilere, Kilise’nin bölünmesinden etkilenmemiş, eskinin aydınlık, görsel sanat aşkını sonraki kuşaklara aktaran Katolik Hıristiyanlığa kadar uzanır. Ben, Meryem Ana’ya *jovis alma parens*¹ dedikleri o altın evreyi kendime daha yakın bulurum.

1. (Lat.) Doğurup büyüten tanrısal anne; Tanrı’nın annesi. (Y.N.)

Hayatıma dair biraz daha fazla bilgi vermek gerekirse, ebeveynim bana, iki sınıf altımda Adrian'ın öğrenim gördüğü, XV. yüzyılın ikinci yarısında kurulmuş, kısa süre öncesine kadar "Müşterek Hayat Biraderleri Mektebi" adını taşıyan lisemizde okuma şansını tanıdı. Zamanımızda kulaklara kolayca gülünç geleceğinden çekinilerek bu arkaik isim terk edildi, okul da bitişindeki kilisenin adından ilham alarak Bonifatius Lisesi ismini aldı. Yüzyılın başlarında mezun olduktan sonra üniversitede fazla tereddüt etmeksizin, daha lise öğrencisiyken de bir parça sivrilmiş olduğum klasik dillere yöneldim. Buna Giessen, Jena, Leipzig'te ve 1904'ten 1906'ya kadar da, yani Leverkühn'ün de orada öğrenim gördüğü yıllarda, rastlantı sonucu olmayan bir surette Halle'de devam ettim.

Bu konuda akıl yürütürken çoğunlukla, eski filolojiye duyduğum ilginin içten içe güzellikle, insan aklına saygıyla, hayatla, aşkla dolu bir anlayışla neredeyse gizemli bir ilişki içinde bulunduğu sonucuna varmaktan kendimi alamıyorum – bu ilişki kendini antik dillere dair inceleme dünyasının "beşerîyat" olarak adlandırılmasıyla da ortaya koyar, öyle ki dile ve insana dair tutkunun bir araya gelerek oluşturduğu psikolojik düzen, eğitim fikriyle taçlanır; dilbilimcilerin gençliği eğitmek, biçimlendirmek görevini üstlenmeleri gibi bir sonuç neredeyse kendiliğinden ortaya çıkar. Doğabilimsel gerçekliklerle ilgili bir adam, öğretmen olabilir, ama asla *bonae litterae*¹ tutkunu birinin anlayışında ve düzeyinde bir eğitimci olamaz. Her ne kadar Eski Yunan'da eğitimde, genel olarak *polis*'in² cemiyet hayatında önemli görevler üstlendiğini bilsem de, notaların biraz daha içsel, daha yakınmış gibi

1. (Lat.) Güzel yazı; edebiyat. (Y.N.)

2. (Yun.) Şehir. (Y.N.)

gelen tuhaf anlaşılmaz dili bile (böyle tanımlanacak olursa, müzik bile), pedagojik ve insani alana dahil edilemez. Mantık ve moral açısından ciddi bir ifade taşımasına rağmen müzik, bana daha ziyade ruhlar âlemine aitmiş gibi gelir; akla ve insana saygı gibi konularda sonuna kadar kefil olmak istemem. Buna rağmen, ona yürekten bağlı oluşum, sevinmeli mi üzülmeli mi bilmem ama insan tabiatının ayrılmaz parçası olan çelişkilerden biri olmalı.

Bunlar konu dışı şeyler. Ama aynı zamanda da öyle değerler, zira aklın soylu pedagojik dünyası ile ancak bazı tehlikeleri göze alarak yaklaşılabilir ruhlar dünyası arasına kesin bir sınır çekilip çekilemeyeceği meselesine bağlı olarak pekâlâ da benim konuma dahiller. İnsana ait hangi alan, isterse en saf, en saygın ve en hayırlısı olsun, yer altı güçlerinin etkisine tümüyle kapalı kalabilir ki? Evet! Şunu da ekleyelim; hangi alan onların yaratıcı dokunuşlarına gereksinim duymaktan tamamen uzaktır? Benim gibi şahsen her türden doğaüstü şeytanca şeyden kesinlikle uzak duran birine yakışmayan bu düşünce, bana, devlet sınavını verdikten sonra sevgili ebeveynimin sağladığı, İtalya ve Yunanistan'a yaptığım bir buçuk yıllık inceleme gezisinden yadigârdır. Akropolisten bakınca görünen, saf-ran sarısı kurdelelerle süslenmiş azizlerin, İakkhos'un adını zikrederek geçtikleri kutsal yolu, arkasından da, üzerinden plütonik kayaçların sarktığı çatlağın kıyısındaki Eboli bölgesindeki kutsama yerini görmüştüm. Orada olimpiik Yunan medeniyetinin başlattığı, derinliklerin tanrıları karşısında huşu duymakla ifadesini bulan yaşama duygusunun zenginliğini bizzat hissederek öğrenmişim. Daha sonraları kürsümden son sınıf öğrencilerime sık sık bu kültürün aslında dindar ve düzenleyici olduğunu açıkladım; bundan kastım, bu kültürün, tanrıların karanlık ve tekinsiz kültünü ıslah edici yaklaşımıydı.

O seyahatten döndükten sonra, yirmi beş yaşınday-

ken, yeni yüzyılın on ikinci yılında Bavyera maarif hizmetlerine geçmeden ve ondan sonra yerleşeceğim Freising'de lise profesörü ve teoloji yüksek okulunda öğretim üyesi olarak yirmi yıldan fazla bir zaman beni mutlu edecek olan uğraşıma başlamadan önce, doğduğum şehirde, yetiştiğim okulda, birkaç yıl Latince, Yunanca ve tarih eğitiminin mütevazı kademelerinde çalıştım.

Kaisersaschern'e atanmamdan kısa bir süre önce, erken yaşta evlendim – bu adımı atmama neden olan, bir düzen kurma ihtiyacı ve toplum hayatına adabıyla katılma arzusuymdu. Bugün bu ilerlemiş yaşımda hâlâ yanımda olan mükemmel eşim Helene, ki kızlık soyadı Ölhafen'dır, Saksonya Krallığı'nda yer alan Zwickau'da, fakülteden ve idari görev yerimden yaşlı bir meslektaşımın kızıydı. Okuru gülümseteceği riskini göze alarak itiraf edeyim, bu genç kızın küçük ismi olan Helene, bu değerli tını, tercihimde az etkili olmadı. Böyle iddialı bir ismin, onu taşıyan kişinin iddiası, dış görünüşünün mütevazı burjuva ölçüleriyle, hatta sadece gençliğin verdiği geçici güzelliğiyle sınırlı kalsa da, sırf büyüünün etkisiyle küçümsenmeyecek kadar değerli bir vaftiz anlamına geliyordu gönlümde. Bayerische Effektenbank'ın Regensburg şubesinde murahhas vekil olarak çalışan efendiden bir adamla evlendirdiğimiz kızımıza da Helene adını koyduk. Kızımız dışında karım, bana iki de oğul armağan etti; ben de böylece insan olmanın gereği babalık sevincini de, tasesını da makul sınırlar içinde tatmış oldum. Şunu itiraf etmek isterim ki, çocuklarımın hiçbirinin benim üzerimde hiçbir zaman büyüleyici bir etkisi olmadı. Hiçbiri Adrian'ın sonraları gözbebeği olacak yeğeni küçük Nepomuk Schneidewein'in güzelliğiyle boy ölçüşemezdi – babaları olarak bunu ileri sürecektir son kişi ben olsam da. – Oğullarımın ikisi de, biri sivil görevde, diğeriyle silahlı kuvvetlerde, Führer'lerine hizmet etmek-

teler. Vatanımın zorbalığına karşı yabancılaşan duruşum, çevremde belli bir tenhalık yarattığı gibi, bu iki genç adamın anne babalarının sakin eviyle ilişkilerini de gevşettiği söylenebilir.

III

Leverkühnerler, bir kısmı Schmalkald'da, bir kısmı Saksonya'da, Saale kıyısı boyunca varlık gösteren seçkin zanaatkarlar ve çiftçilerden oluşan bir sülaleydi. Ailenin Adrian'ın mensup olduğu kolu, birkaç kuşaktan beri Weissenfeld yakınlarındaki Oberweiler köyündeki Buchel Çiftliği'nde oturuyordu. Çiftlik, Kaisersaschern'e 45 dakikalık bir tren yolculuğu mesafesindeydi ve ancak istasyondan karşılamak üzere gönderilen bir araçla ulaşılabiliyordu. Buchel, sahibine toprak sahibi ya da mülk sahibi unvanı sağlayabilecek nitelikte, yaklaşık üçer dönümlük çok sayıda tarlasıyla, meralarıyla, buna ek olarak ortaklaşa işletilen karışık ormanı ve içinde bulunan çok katlı, alt katları taş, üst katları ahşap, görkemli malikânesiyle geniş bir çiftlik arazisiydi. Samanlıkları ve ahırlarıyla, ortasında yeşil bir bankın çevrelediği, hazıranda çok güzel kokulu çiçeklerle açan, unutamadığım yaşlı bir ıhlamur ağacının bulunduğu açık bir dörtgen oluştururdu. Bu güzel ağaç, bahçede araçların yolunu biraz engelliyordu; duyduğuma göre vârislerden biri gençliğinde pratik nedenlerle ağacın kesilmesi için babasıyla tartışmış, bu yüzden de baba, malikânenin sahibi olarak ağacı, kendi oğlunun pervasızlığına karşı korumaya almış.

Bu ıhlamur 1885'te, yine çiçek açtığı bir mevsimde Jonathan ile Elsbeth Leverkühn çiftinin ikinci çocuğu ola-

rak Buchel Malikânesi'nin üst katında dünyaya gelen Adrian'ı bebekken gündüz uykusunda, çocukken oyunlarında, kim bilir kaç kez gölgesinde barındırmıştır. Şimdilerde oranın tartışılmaz tek sahibi olan ağabeyi Georg, Adrian'dan beş yıl önce dünyaya gelmişti. Kız kardeşi Ursel de bir o kadar sonra doğmuştu. Annemle babam Leverkühnlerin, Kaisersaschern'deki dost ve tanış çevresine dahil oldukları için hanelerimiz arasında eskiden beri samimi, uyumlu bir ilişki vardı. Bu nedenle uygun mevsimlerde, bazı pazar öğleden sonralarını, şehirden gelenlerin Frau Leverkühn'ün kendilerine ikram ettiği, şekerli tereyağı, taneli esmer ekmeğe, altın renkli petek balı, kremalı çilek, mavi çanaklarda süte batırılıp şeker serpiştirilmiş siyah ekmeğe gibi kırsala özgü besleyici nimetlerden minnetle yararlandıkları sundurmada geçirirdik. Adrian'ın, ya da Adri'nin, ona öyle derlerdi, çocukluğunun ilk yıllarında büyükbabası orada, yaşlılara ait bölümde otururdu. İdare artık tamamen genç kuşağın elindeydi; yine de akşam yemeklerinde dişsiz kalmış ağızla hâlâ söylenen ihtiyara, saygı gereği kulak verirlerdi. Kısa zamanda neredeyse peş peşe göçüp giden dedelerin hayallerine dair aklımda pek bir şey kalmadı. Ancak onların çocukları olan Jonathan ve Elsbeth'in, çocukluk, lise ve üniversite öğrenciliği yıllarımda, her ne kadar nasıl olduğunu fark etmesem de, gençlikten daha yorgun aşamalara doğru bir değişkenlik gösteren hayalleri hep canlı kaldı.

Jonathan Leverkühn, şehirlerimizde artık pek rastlanmayan, dünyaya karşı baskıcı bir şiddeti temsil eden bugünkü insan nüfusumuz içinde de kesinlikle benzeri bulunmayan türden, tam bir Alman tipiydi – geçmiş zamanların havasında, aynı zamanda kırsal bir şeyler de barındıran, Otuz Yıl Savaşları öncesi Alman günlerinden izler taşıyan bir fizyonomiye sahipti. Büyüdüğüm ve iyi

kötü, görmeyi öğrenmiş bir gözle bakabildiğim zamanlar geliştirdiğim düşünce bu yöneydi. Pek düzgün taranmamış küllü sarı rengi saçları geniş kavisli alınının iki yanına doğru sertçe ayrılır, modağa pek uymayan bir uzunlukta ve gür bir biçimde, damarları belirgin şakaklarından ensesine doğru uzanır, güzel biçimli küçük kulaklarının yanından yanaklarını ve dudaklarının altındaki çukuru örten sarışın kıvrıkcık sakallarına ulaşırdı. Uçları hafifçe aşığı sarkan kısa bıyığının altındaki altdudağı belirgin bir şekilde öne çıkar, tebessümü, mavi gözlerinin, biraz ciddi ama aynı zamanda yarı gülümser, hafif bir utangaçlıkla derinlik kazanan bakışlarıyla olağanüstü çekici bir biçimde uyum sağlardı. Burnu ince ve hafifçe kemerliydi. Yanaklarının sakalsız bölgesinde elmacıkkemiklerinin altı çukur ve gölgeli, biraz da zayıftı. Kaslı boynunu çoğunlukla açık bırakır, kendisine pek yakışmayan, özellikle de, köyde belediye meclisine katıldığında kullandığı bastonu kavrayan, güçlü, hafif çilli, esmer ve kuru elleriyle pek uyuşmayan harcıâlem şehirli kıyafetlerini sevmezdi.

Bir hekim, bakışlarında gizli yorgunluğu, şakaklarındaki duyarlılığı görse, belki de Jonathan'ın gerçekten de yakalandığı, ayda bir günden daha sık tutmayan ve işine neredeyse hiç engel olmayan türden hafif derecedeki migrenini fark ederdi. Pipo içmeyi severdi; etrafa sinen, sigar ve sigara kokularından çok daha güzel gelen, kendine özgü keskin aromalı tütünöyle, yarı uzun, kapaklı, porselen piposuyla alt katların havasını değıştirirdi. Bunun yanı sıra yatmadan önce uykusunu getirsin diye koca bir testi Merseburg birası içmeyi severdi. Kış akşamları malı mülkü dışarıda kar atında uyurken onun kitap okuduğuna tanık olurduk. Özellikle kapsamlı, sıkıştırılmış domuz derisi kaplı, deriden tokalarla kapanan, aileden miras, 1770'ler civarında Dük'ün izniyle Braunschweig'da basılmış, sadece D. Martin Luther'in

XX. yüzyılın en büyük
yazarlarından kabul edilen
Thomas Mann, tüm dünyada
edebiyat okurlarının
vazgeçilmezleri arasında.

Thomas Mann, son eseri olarak tasarladığı *Doktor Faustus*'ta bizi mağrur bir sanatçının, besteci Adrian Leverkühn'ün gerilimli dünyasında dolaştırıyor. Ruhu, yaratma arzusuyla dolup taşsa da, akılcı ve duygusallıktan uzak mizacını dizginleyemeyen Leverkühn'ün gerilimi, yaratma gücünün önündeki en büyük engeldir. Şeytan, Leverkühn'ü bu zayıf noktadan yakalar: Yaratıcı zihnin dışavurumu olmaksızın anlamsız kalmaya mahkûm bir varoluştan kurtulmanın bedelini, sanatçıyı zührevî bir hastalığın pençesine düşürerek ödetir. Ancak kötülüğün sağlayabileceği bir deha, bir yaratıcılıktır bu ve Thomas Mann'ın estetiğinde halkların faşizmle zehirlenmesini temsil eder. Mann'ın, gelişkin toplum ruhunun insan bedeninde arkaik ilkelliğe teslim oluşu şeklinde yorumladığı, toplumsal alanda tehdidini dün olduğu kadar bugün de hissettiren bu kronik siyasi mesele, romanda estetik ruh ile burjuva yaşamı arasında uçurum oluşturan bireysel düzlemde karşımıza çıkar.

Dünya edebiyatının kültleri arasında tartışmasız bir yeri bulunan Mann'ın bu son büyük eseri, Faust miti ile bağlantılı bir sanatçı romanı, bir çağ ya da toplum romanı, müziği dil ile ifade etmeyi amaçlayan deneysel bir roman ya da epik anlatının bütün katmanlarına yayılan sanat kuramına dair bir deneme olarak farklı perspektiflerden okunabildiği için de bu kadar kapsamlı.

Kapak resmi: CHARLES ALTAMONT DOYLE

ISBN 978-975-07-1919-6

9 789750 719196